

PRIKAZ

DA LI JE ČIN PRIZNANJA JEDINO VAŽAN? DRŽAVE EVROPSKE UNIJE IZMEĐU PRIZNANJA I INTERAKCIJE SA KOSOVOM*

Ionnis Armakolas and James Ker-Lindsay (Eds.), (2020), *The Politics of Recognition and Engagement: EU Member State Relations with Kosovo*. London: Palgrave Macmillan, XII, p. 245.

Od trenutka jednostranog proglašenja nezavisnosti Autonomne Pokrajine Kosova i Metohije 2008. godine, stožerna rasprava vodila se oko čina priznanja. Bilo da govorimo o akademskoj ili o praktično-političkoj debati, srž velike većine razmatranja svodila se na dve ključne tačke: prvo – na pitanje da li je proglašenje nezavisnosti u skladu ili u suprotnosti sa međunarodnim pravom; i drugo – koliko država podržava nezavisnost Kosova i Metohije, a koliko država se protivi. Iako nesumnjivo od izrazitog značaja, ove tačke dovode do opasnosti svođenja razmišljanja o statusu Kosova i Metohije na binarnu logiku priznanja i nepriznanja. Uokvirena na ovakav način, sama debata može prouzrokovati iskrivljeno viđenje stvarnosti jer ostavlja veliku prazninu pri razmatranjima onih država koje su formalno priznale nezavisnost Kosova i Metohije, bez preduzimanja daljih koraka, kao i onih država koje Kosovo i Metohiju nisu priznale ali obilato sa njima saraduju. Štaviše, sama poteškoća utvrđivanja tačnog broja država koje jesu, odnosno nisu priznale Kosovo i Metohiju kao nezavisnu državu, na neki način leži u ovom problemu. Otuda, kao logično pitanje koje izranja iz ovog problema jeste da li je sam čin priznanja jedina ključna tačka rasprave o jednostranom proglašenju nezavisnosti Kosova i Metohije?

Upravo ovakav tok misli predstavlja početnu tačku zbornika radova čiji su urednici Janis Armakolas (*Ionnis Armakolas*) i Džejms Ker-Lindzi (*James Ker-Lindsay*). Uočavajući da rasprava oko samog čina priznanja ne govori dovoljno i da postoji široka heterogenost u odnosima prema Kosovu i Metohiji u oba tabora – bilo da je reč o državama koje su priznale, bilo o onim koje nisu – urednici ovog zbornika postavljaju debatu na dve ravni: priznanju i interakciji (*engagement*) (str. 2–5). Logika iza sagledavanja odnosa država Evropske unije (EU), na koje se zbornik fokusira, prema nezavisnosti Kosova i Metohije kroz obe ravni leži u činjenici da isključiv fokus na sam čin priznanja može dovesti posmatrača u zabludu viđenja da ukoliko država nije priznala nezavisnost Kosova i Metohije

između njih ne postoje gotovo nikakvi odnosi. Fokusom i na sam čin priznanja i stepen interakcije između posmatrane države i Kosova i Metohije, dobija se dublji uvid u stvarnost pozicija tih država prema nezavisnosti Kosova i Metohije. Na osnovu pomenutih ravni, uvodno poglavlje sistematizuje države u četiri kategorije: „snažne priznavače“ (*strong recognizers*), „slabe priznavače“ (*weak recognizers*), „meke nepriznavače“ (*soft non-recognizers*) i „čvrste nepriznavače“ (*hard non-recognizers*). U prvu kategoriju autori svrstavaju Veliku Britaniju i Nemačku, u drugu Češku Republiku i Poljsku, u treću Grčku, Slovačku i Rumuniju, i u četvrtu Kipar i Španiju.

Izuzev drugog poglavlja koje se fokusira na strategiju Kosova i Metohije o priznavanju i interakciji sa drugim državama (str. 19–40), potonja poglavlja predstavljaju studije slučaja pomenutih država, tj. njihovog odnosa prema nezavisnosti Kosova i Metohije. Većina poglavlja se ne svodi isključivo na okolnosti nakon jednostranog proglašenja nezavisnosti, već pristupa kako dubljem istorijskom odnosu tih država prema Srbiji, Kosovu i Metohiji, ali i Balkanu generalno, tako i prema poziciji posmatranih država prema priznavanju drugih država. Primera radi, u zborniku se razmatra odnos Velike Britanije prema Balkanu (str. 43–45), uloga poljske emigracije u formulaciji Načertanija (str. 105), grčkom odnosu prema ratovima u Jugoslaviji devedesetih (str. 127–132), pozicije Nemačke, Češke Republike i Rumunije prema NATO agresiji 1999. godine (str. 65–67, 87–91, 177–181) i sl.

Struktura studija slučaja prati redosled četiri kategorije država u odnosu na priznanje i interakcije sa Kosovom i Metohijom. Sagledavajući prvo „snažne priznavače“, Veliku Britaniju i Nemačku, autori ovih poglavlja vide upravo ove države kao najveće zagovarače nezavisnosti Kosova i Metohije. Međutim, iako svrstane u istu kategoriju, zaključci autora ovih poglavlja ističu promene u pravcima delanja Velike Britanije i Nemačke. Dok Velika Britanija polako prelazi u reaktivni iz proaktivnog aktera (str. 60), Nemačka sve više preuzima primat predvodnika nezavisnosti Kosova i Metohije. Prema autoru poglavlja, integracija Kosova i Metohije u EU predstavlja prioritet Nemačke koji postaje sve više isprepletan sa „širim političkim pitanjima koja pogađaju EU“ (str. 82). Za razliku od „snažnih priznavača“, Češka Republika i Poljska predstavljaju primere „slabih priznavača“ koje, iako su formalno priznale Kosovo i Metohiju kao nezavisnu državu, imaju slabe interakcije sa Pokrajinom. U slučaju obe države autori su prepoznali gotovo istovetne ključne razloge njihove slabe interakcije sa Kosovom i Metohijom. Konkretno, u pitanju su prosrpske pozicije ovih država, uloga predsednika u njihovim političkim sistemima koji onemogućavaju produbljivanje interakcija, ali i unutrašnje debate koje je priznanje nezavisnosti Kosova i Metohije proizvelo (str. 102, 121).

Za razliku od generalne kategorije „priznavača“, gde su odabrane četiri od 23 potencijalne države EU koje su priznale nezavisnost Kosova i Metohije

(uključujući Veliku Britaniju), generalna kategorija „nepriznavača“ obuhvata svih pet država članica koje nisu priznale nezavisnost Kosova i Metohije. Iz perspektive razloga nepriznavanja nezavisnosti Kosova i Metohije, u studijama se ne pružaju značajni noviteti s obzirom na to da su unutrašnje separatističke pretenzije u navedenim državama već prepoznate kao centralni. Otuda Španija i Kipar, kao slučajevi „čvrstih nepriznavača“, su od manjeg interesa u odnosu na „meke nepriznavače“ Grčku, Slovačku i Rumuniju, koji ipak imaju određen stepen interakcije sa Kosovom i Metohijom. Dok su u slučaju Grčke naglašeni ekonomski i politički interesi na Zapadnom Balkanu (str. 145), kod Slovačke je istaknuta uloga Miroslava Lajčaka kao ključne figure koja insistira na većem stepenu interakcije (str. 171). Sa druge strane, u poglavlju koje se fokusira na Rumuniju, autor ostaje blago neodređen, navodeći kontinuirano osciliranje u odnosu prema Kosovu i Metohiji (str. 188).

I pored toga što u određenim trenucima predstavlja klasičan primer viđenja Zapada o dešavanjima na Kosovu i Metohiji, zbornik pokreće značajnu i interesantnu temu koja može produbiti naše razumevanje odnosa država prema nezavisnom Kosovu i Metohiji. Specifičnost teme i način na koji joj je pristupljeno može biti od interesa i van akademskih krugova. Posebno interesantni jesu slučajevi država „mekih nepriznavača“ i „slabih priznavača“ jer upravo oni odstupaju od klasičnijih razmatranja odnosa država prema nezavisnosti Kosova i Metohije. Ipak, za zbornik se ne može reći da je lišen ograničenja. Pored povremenih jednostranih viđenja, centralni i ključni problem ovog zbornika leži u nedostatku pravog zaključka. Sa jasno postavljenim okvirom koji teži da doprinese nadgradnji postojećih istraživanja, i detaljnim i relativno konkretnim zaključcima odabranih studija slučaja, čitav zbornik ostaje nedorečen po pitanju širih implikacija kako samog okvira tako i zaključaka studija slučaja. Ostaje nejasno da li se isti okvir može primeniti i na slučajeve van EU, kao i da li se može primeniti u slučaju drugih separatističkih regiona poput Pridnjestrovlja ili Južne Osetije. Sa druge strane, dok su mogućnosti da države „mekih nepriznavača“ priznaju nezavisnost Kosova delimično naglašene, mogućnosti da države „slabih priznavača“ povuku priznanje nisu detaljnije istražena. Čini se da navedeni nedostaci ne predstavljaju slučajnost, već da je to na neki način bila namera urednika, ostavljajući čitaocu da sam dođe do zaključka.

Mihajlo KOPANJA